

مقایسه تطبیقی آموزش دستور زبان در کتاب‌های درسی فارسی و فرانسوی (مطالعه موردی: پایه‌های اول تا سوم دبستان)

نجمه دری ^{id}، محدثه طاهری

گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

مشخصات مقاله	چکیده
مقاله پژوهشی موضوع: میان‌رشته‌ای حوزه موضوعی: ایران و فرانسه	در برنامه نظام آموزشی هر کشور، زبان معیار و مهارت‌های مربوط بدان از سال‌های نخست دوره ابتدایی آغاز و به مرور در سال‌های بعد تکمیل می‌شود. «دستور» از مقوله‌های مهم در امر زبان‌آموزی است. با توجه به اهمیت این مقوله، در پژوهش حاضر چگونگی آموزش دستور در کتاب‌های درسی فارسی و فرانسوی (پایه‌های اول تا سوم دبستان) با رویکرد تطبیقی بررسی و تحلیل شده است. جمع‌آوری مطالب بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی و شیوه انجام پژوهش توصیفی-تحلیلی است. براساس نتایج به دست آمده از این پژوهش، توجه به آموزش نکات دستوری در «بافت متن» و طرح تمرین‌های متنوع در کتاب‌های فرانسوی بیشتر است. به استفاده از داستان‌های جذاب برای آموزش دستور و حل تمرین‌های متناسب نیز در کتاب‌های فرانسوی توجه ویژه شده است. این مزایا موجب توانمندی بیشتر دانش‌آموزان در بهره‌وری از آموخته‌های دستوری است و در تقویت ساحت‌های ارتباطی دانش‌آموزان و انتقال پیام در صحبت کردن و نوشتن جنبه کاربردی بیشتری دارد. از سوی دیگر، در کتاب‌های مدارس کشور ما اصل آموزش دستور بر ساده کردن آن و به عبارتی کوتاه کردن مباحث دستوری گذاشته شده و تمرین‌های کتاب کمتر و کوتاه‌تر است. به نظر می‌رسد ایجاز به کاررفته در محتوای دستوری کتاب‌های فارسی در سه سال نخست به محدود شدن دامنه جمله‌بندی منجر شده و لازم است، به ویژه با رویکرد کاربردی‌تر شدن، تقویت شود. تعداد و تنوع تمرین‌های به کاررفته در کتاب‌های فارسی نیز کمتر از فرانسوی است. در جدول پیوست این پژوهش، گستردگی موضوع‌ها و مقوله‌های دستوری و تنوع تمرین‌های هر یک از کتاب‌های مورد مطالعه با وضوح بیشتر نشان داده شده است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۰۷ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۱۲/۰۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۱۴ تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۱/۲۲	
واژگان کلیدی: آموزش زبان، دستور زبان فارسی، دستور زبان فرانسوی، کتاب درسی، مطالعات تطبیقی.	

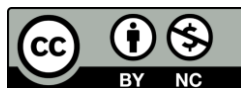
ارجاع به این مقاله: دری ن، طاهری م. (۱۴۰۲). «مقایسه تطبیقی آموزش دستور زبان در کتاب‌های درسی فارسی و فرانسوی (مطالعه موردی: پایه‌های اول تا سوم دبستان)». *مطالعات کشورها*. ۱(۱): ۶۷-۱۰۲. doi:

<https://doi.org/10.22059/jcountst.2023.91689>

وبگاه: <https://jcountst.ut.ac.ir> | رایانامه: jcountst@ut.ac.ir

شاپای الکترونیکی: ۹۱۹۳-۲۹۸۰

ناشر: دانشگاه تهران

* نویسنده مسئول، رایانامه: n.dorri@modares.ac.ir ^{id} <https://orcid.org/0000-0001-5417-9411>

۱. مقدمه

میزان نقش و تأثیرگذاری کتاب درسی در شکل‌دادن به مهارت‌های زبانی دانش‌آموز انکارناپذیر است. «دستور زبان» از ارکان پایه‌ای در شکل‌گیری و رشد مهارت‌های زبانی (مانند صحبت کردن و نوشتن) است. توانایی‌های زبانی فطری و ذاتی کودک، نخست در محیط غیررسمی خانواده بالیده می‌شود. در سال‌های نخست مدرسه، دانش‌آموزان آماده می‌شوند تا توانایی‌های فطری و ذاتی خود را تعالی بخشند؛ لذا، باید قواعد و اصولی به کارگرفته شود که در عین سازگاری با فطرت مادرزادی، تحریک‌کننده و سوق‌دهنده آن‌ها در مسیرهای معین در جهت کارآمد شدن باشد. بنابراین، باید در سایه آموزش صحیح، به توانایی‌های اکتسابی نیز مجهز شوند تا بتوانند مؤثر، منظم، هدفمند و متناسب صحبت کنند و بنویسند.

بخشی ارزشمند از «آموزش زبان»، آگاهی از «اصول زبانی» برای استفاده مناسب از زبان است. «اگر توقع اجتماعی این باشد که کسی که خوب می‌نویسد باید قواعد زبانی را رعایت کند، آن وقت فرد تحصیل‌نکرده همان کسی است که از اصول زبانی پیروی نمی‌کند» (Yule, 2010: 86).

از آنجاکه در رویکردهای جدید به آموزش زبان، به «رویکرد ارتباطی» بیشتر توجه شده است و مهم‌ترین نقش زبان کارکرد ارتباطی آن است (وزیرنیا، ۱۳۷۹: ۲۶۳)، هر زبان‌آموزی داده‌های زبانی مانند دستور زبان را مقوله‌ای منفرد نمی‌بیند، بلکه ابزاری برای مهارت درست نوشتن و درست سخن گفتن به کار می‌گیرد. بنابراین، آموزش دستور زبان بدون هدف ارتباطی بیهوده خواهد بود. این چنین است که برخی نویسندگان گذشته بدون خواندن دستور در مدرسه، «با تمرین و ممارست و دقت و غور در آثار نویسندگان دیگر و طبیعت زبان که در محاورات اکثر مردم تجلی می‌کند... آن را به درستی به کار برده‌اند» (انوری و احمدی گیوی، ۱۳۶۸: پیشگفتار). البته، انوری و احمدی گیوی (۱۳۶۸) و دیگر پژوهشگران این عرصه معتقدند که همچنان آموزش مستقیم دستور لازم است، اما با دانستن هدف آن.

در این پژوهش کتاب‌های سه پایه اول دبستان در ایران و فرانسه تحلیل و نوع رویکرد هر یک به آموزش دستور بررسی و با یکدیگر مقایسه شده است. نخست، مباحث دستوری هر کشور به‌طور جداگانه مطالعه شد. در پایان، روش‌های آموزشی دو کشور مقایسه و راهکارهایی برای بهبود آموزش دستور در کتاب‌های فارسی مقطع دبستان مطرح شده است. انتخاب سه پایه اول دبستان از

این‌روست که مهارت «خواندن» و «نوشتن» در این سه پایه، از اهداف اصلی است و توانایی‌های اولیه مرتبط با مهارت خواندن و نوشتن، زمینه اصلی سوادآموزی در این سه پایه را شکل می‌دهد (Leiah et al., 2020: 6).

در بیشتر کتاب‌های آموزشی مدارس فرانسه، دستور زبان به‌طور جداگانه و منفرد از دیگر مهارت‌های زبانی مطرح نمی‌شود. در واقع، در کتاب‌های آموزش زبان فرانسه در مدارس فرانسه، مهارت‌های خواندن، نوشتن و صحبت کردن همراه با هم و به کمک هم آموزش داده می‌شوند. بنابراین، کتابی که تنها و به‌طور خاص به آموزش دستور زبان بپردازد در نظام آموزشی این کشور وجود ندارد. در کتاب‌های درسی آموزش زبان فرانسه تمرین‌های فراوان و متنوعی دیده می‌شود و به دانش‌آموز جمله‌نویسی و شناخت اجزای جمله در قالب تمرین و یا در ساختار داستان آموزش داده می‌شود. همچنین، کتاب دستوری به‌طور جداگانه تألیف نشده است و نکات دستوری در کتاب‌های زبان فرانسه طرح می‌شود. چنانکه بعد از این به تفصیل خواهد آمد، در برخی کتاب‌های فرانسه^۱ کتاب داستانی در کنار کتاب اصلی وجود دارد که دانش‌آموز به کمک آن مفاهیم دستوری را در متن داستان می‌آموزد.

در نظام آموزشی ایران در سه پایه اول، دوم و سوم دبستان، اصل آموزش زبان بر مهارت خواندن و نوشتن گذاشته شده است و مباحث دستوری در حاشیه این اصل قرار دارد. البته، در کتاب‌های فارسی تلاش شده است دانش‌آموز با تقویت مهارت خواندن، با مفاهیم دستوری نیز آشنا شود؛ هرچه به پایه بالاتر می‌رود، حجم نکات دستوری بیشتر می‌شود. در این نظام آموزشی، اغلب نکات دستوری در کتاب فارسی بیان می‌شوند و تمرین‌ها و پرسش‌ها در کتاب نگارش می‌آیند و آموزش جدی دستور به مقطع متوسطه اول موکول شده است.

۱.۱. پرسش‌ها

الف) روش آموزش دستور زبان در کتاب‌های درسی ایران و فرانسه در پایه‌های اول تا سوم دبستان به چه صورت است؟
ب) شباهت‌ها و تفاوت‌های آموزش «زبان» در کتاب‌های آموزشی مدارس ایران و فرانسه چیست؟

۱. مانند Ribambelle (2015) که در پایه اول دبستان (CP) تدریس می‌شود. روی جلد این کتاب درسی، سه کتاب داستان معرفی شده و از آن‌ها در متن درس و تمرین‌ها استفاده شده است.

پ) چه نظریه دستوری‌ای در رویکردهای آموزشی دو کشور نهفته است؟

۲. روش پژوهش

روش پژوهش این مقاله توصیفی-تحلیلی و با رویکرد تطبیقی است. همچنین، جمع‌آوری داده‌ها بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای است و سه کتاب‌درسی زبان فارسی و فرانسه در پایه‌های اول تا سوم دبستان در ایران و فرانسه بررسی و مقایسه شده است.

۳. پیشینه پژوهش

تصدیقی (۱۳۶۷) در مقاله‌ای با عنوان «طرحی برای ارزیابی کتاب‌های درسی ادبیات فارسی دوره متوسطه» نحوه ارزیابی کتاب‌های درسی ادبیات فارسی دوره متوسطه را مطرح کرده است. چند نمونه از هدف‌های رفتاری ادبیات فارسی در این مقاله تعریف شده است. یکی از آن‌ها این است که دانش‌آموز صفت را به خوبی در جمله‌ای شناسایی کند. ارشادسرابی (۱۳۷۶) در پژوهشی درباره کتاب زبان فارسی ۱ و ۲ مقطع متوسطه، به برخی امتیازات و برجستگی‌ها در کنار کاستی‌ها و اشکال‌های کتاب زبان فارسی ۱ و ۲ (چاپ اول، ۱۳۷۴) اشاره کرد. علوی‌مقدم (۱۳۸۶) در بررسی نکات دستوری کتاب‌های زبان فارسی مقطع دبیرستان، به نارسایی‌ها و مشکلات موجود در کتاب‌های زبان فارسی مقطع دبیرستان، تجویزی بودن کتاب‌ها و هماهنگ نبودن کتاب‌های این مقطع اشاره کرده است. وحیدیان‌کامیار (۱۳۸۷) در بررسی دستور زبان فارسی دوره راهنمایی، به اشکال‌های دستوری این کتاب‌ها، پایبندی آن‌ها به دستور سنتی و التقاط صورت و معنا اشاره کرد. اللهیاری (۱۳۹۲) محتوای کتاب‌های فارسی ابتدایی در پایه‌های چهارم تا ششم را از نظر اهداف شناختی، عاطفی و روانی-حرکتی بررسی و تحلیل کرد. علیقلی‌زاده (۱۳۹۶) مزایا و معایب کتاب زبان فارسی ۳ را از جنبه‌های مختلف، از جمله رسم‌الخط، املا و دستور بررسی کرد. محدث‌فروشانی (۱۳۹۶) وضعیت آموزش زبان فرانسه در مدارس ایران و کتاب فرانسه ۱ (نخستین کتاب از سری کتاب‌های فرانسه، تدوین شده به وسیله دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی) را بررسی کرد. همچنین، این کتاب با دو کتاب دیگر آموزش زبان فرانسه (Adosphere 1 تألیف شده در فرانسه و 1! Bien dit تألیف شده در آمریکا) مقایسه شده است تا چگونگی و میزان تلاش هر کتاب با توجه به روش‌های معاصر آموزش زبان مشخص شود. داورپناه (۱۳۹۹) محتوای هفت کتاب درسی زبان

فرانسه را (چاپ آموزش و پرورش ایران) از طریق تحقیق میدانی بررسی کرد. سپس، چالش‌ها و الزام‌های بومی‌سازی کتاب‌های درسی زبان فرانسه را باتوجه به بافت اجتماعی و سیاسی ایران و نیاز زبان‌آموز ایرانی تحلیل کرده است.

۴. بحث

در این بخش به توصیف مراحل و چگونگی آموزش دستور در کتاب‌های درسی فرانسه و ایران می‌پردازیم. هر کتاب درسی فرانسوی و فارسی به‌همراه کتاب‌های تمرین آن مطالعه شده و ویژگی هر یک به‌همراه شیوه آموزش دستور بیان شده است. ترتیب بیان مباحث دستوری و نوع رویکرد هر کتاب به آموزش دستور در این قسمت توصیف شده است. نخست، کتاب‌های درسی فرانسوی و کتاب تمرین آن، سپس کتاب‌های فارسی و نگارش (به‌ترتیب پایه) توصیف شده‌اند.

۱.۴. کتاب‌های آموزش زبان فرانسه اول دبستان کشور فرانسه

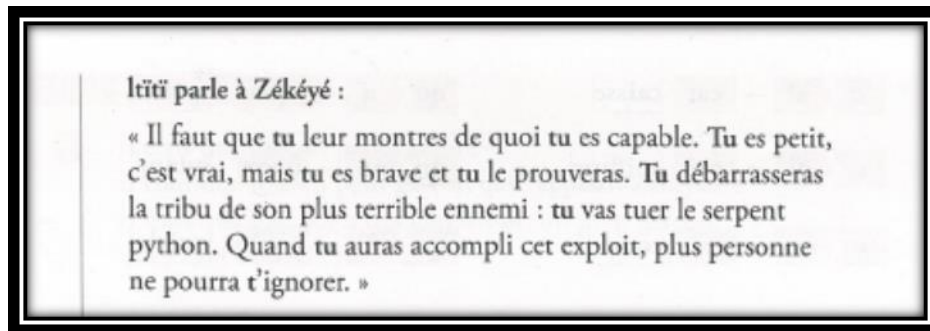
الف) کتاب درسی Ribambelle- CP ۲۰۱۵، قطع رحلی، ۳۲ ص، سیاه و سفید

در کتاب اول دبستان فرانسه، ذیل جملاتی که برای مهارت خواندن آمده است، نخست عبارتی کوتاه می‌آید. سپس، جمله‌های بعدی آمده است و در هر جمله یک واژه دیگر مانند صفت یا عبارت وصفی به همان جمله اولیه اضافه می‌شود. در ادامه، در جدولی، کلمات یک جمله به‌صورت بهم‌ریخته نوشته شده است و دانش‌آموز باید آن‌ها را مرتب کند. با پیشرفت دروس، جملات پیچیده‌تر و طولانی‌تر می‌شوند و دانش‌آموز با جملات بیشتر و نقش‌های دستوری بیشتری آشنا می‌شود. در صفحه ۸ کتاب (شکل ۱)، ضمیر *tu* و مطابقت فعل با آن در متن داستانی جالبی آموزش داده می‌شوند. نکات دستوری این کتاب در جمله و در سراسر متن آمده است و هیچ نکته دستوری‌ای به‌طور صریح و مستقیم و در قالب قواعد آموزشی بیان نشده است.

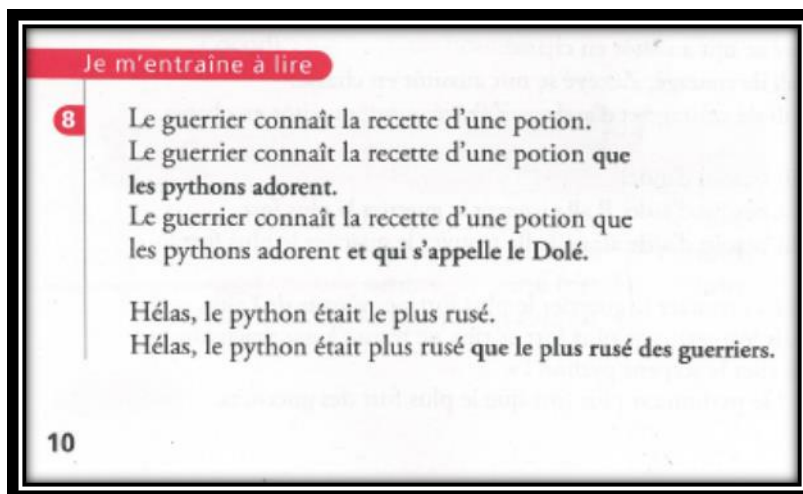
ب) کتاب تمرین Ribambelle, cahier d'activité ۲۰۱۵، قطع رحلی، ۱۴۴ ص، رنگی

مطالب و مفاهیم دستوری در تمرین‌های این کتاب به شرح زیر است: تمرین نحوه ترتیب‌بندی یک جمله از آغاز تا پایان، کامل کردن یک جمله، بیان جمله با کلماتی دیگر (ضمن حفظ معنای آن)، استفاده از اسم‌ها و ضمائر در جمله،

حروف ربط، تفاوت جمله مستقیم و نقل قول غیرمستقیم، استفاده از صفات عالی، تغییر جملات یک متن از مفرد به جمع و برعکس، تغییر زمان فعل‌های یک متن، تغییر واژه‌های یک متن از نظر جنس. دانش‌آموز در صفحه ۱۰ با ترتیب‌بندی جمله (نهاد+مسند+فعل) آشنا می‌شود (شکل ۲). حتی، در تمرین خوشنویسی این صفحه، با اینکه تمرکز بر خوشنویسی است، به تفاوت ضمیر سوم شخص مفرد مذکر (il) و سوم شخص جمع مذکر (ils) توجه شده است و هر دو پررنگ نوشته شده‌اند. در تمرینی دیگر، حروف ربط در کادرهای زرد رنگ آمده است و دانش‌آموز باید هر یک از این حروف را در جملات مختلف کتاب تمرین جاگذاری کند.

شکل ۱. کتاب *Ribambelle*، پایه CP، ص ۸

شکل ۲. کتاب *Ribambelle, cahier d'activité*، پایه CP، ص ۱۰

برای آموزش فعل «بودن» (être) در زمان حال ساده، دانش‌آموز باید دور فعل‌ها خط بکشد، مصدرشان را بنویسد و زمان آن را تشخیص دهد. سپس، از دانش‌آموزان خواسته شده است که صرف فعل «بودن» را بنویسند. در تمرین آخر این کتاب، شش جمله آمده است که دانش‌آموز باید دور فعل‌های être خط بکشد و فاعلش را با فاعلی دیگر که در کتاب گفته شده است جایگزین کند. نکته جالب توجه این است که تنها صرف همین یک فعل در این صفحه تدریس شده و از انباشتن ذهن دانش‌آموز با اطلاعات اضافی خودداری شده است. برای آموزش فعل بعدی، فعل رفتن (aller)، درس دیگری اختصاص داده می‌شود.

۲.۴. کتاب‌های آموزش زبان فارسی اول دبستان کشور ایران

الف) کتاب آموزش زبان فارسی اول دبستان، ۱۴۰۰، قطع رحلی، ۱۱۵ ص، رنگی

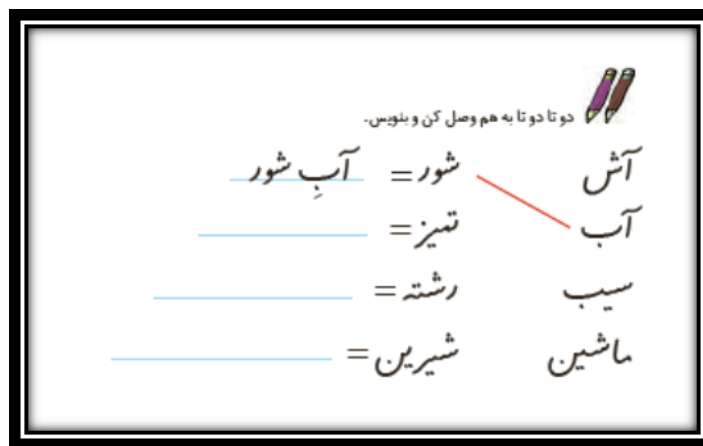
بخش «نشانه‌ها» با آموزش حروف الفبای فارسی آغاز می‌شود. پیش‌تر تصویرهای رنگی کلمات کوتاه و آسان و تک‌بخشی یا دوبخشی به همراه شکل نوشتاری آن‌ها در کتاب آمده است. دانش‌آموزان کنار هر نشانه، تصویر و شکل نوشتاری آن را می‌بینند. از درس سوم، جمله‌های کوتاه نیز اضافه می‌شوند و دانش‌آموز با ساختار جمله‌سازی در جملاتی مانند «مدرسه پرچم دارد.» آشنا می‌شود. تمرین‌های کتاب متمرکز بر حروف الفباست. گرچه دانش‌آموز در نمونه جملاتی که در کتاب آمده است یا در شعرها و متن‌های روان‌خوانی، با «جمله» آشنا می‌شود، مطلب یا تمرینی دیده نمی‌شود که مستقیم یا غیرمستقیم به آموزش دستور و یا جمله‌سازی پرداخته شده باشد. البته، «ساختن جمله» یکی از اهداف اصلی کتاب فارسی اول دبستان تعیین شده (راهنمای عمل معلم کلاس‌های چندپایه، ۱۴۰۰: ۵۸) و به این هدف در کتاب نگارش بیشتر توجه شده است.

ب) کتاب نگارش اول دبستان، ۱۴۰۰، قطع رحلی، ۱۳۷ ص، رنگی

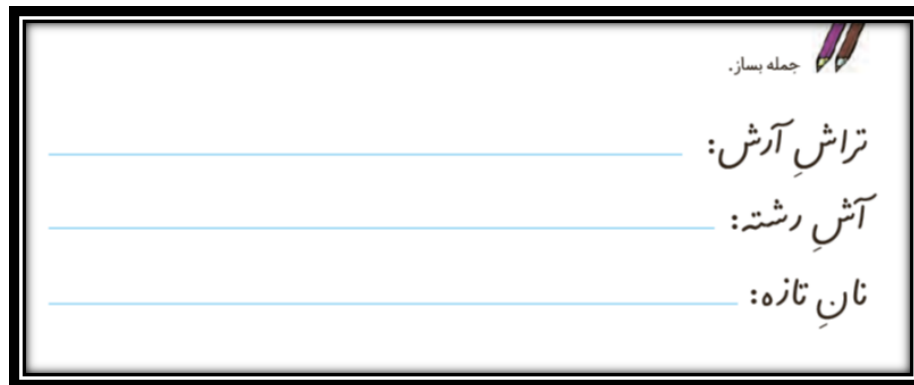
تمرین‌های کتاب متمرکز بر آموزش نشانه‌ها و صدای حروف است. از درس پنجم، تصویری در یک تمرین آمده و درباره آن جمله‌ای ناقص نوشته است. دانش‌آموز باید به تصویر نگاه کند و اسم آن را در جای خالی بنویسد. در تمرینی دیگر، چهار جمله نوشته شده است که دانش‌آموز باید با توجه به ساخت سه جمله، جای خالی «فعل» و در یک جمله «اسم» را پر کند.

درس هفتم، تمرین وصل کردن با محوریت آموزش «صفت» است. هر اسم از ستون سمت راست باید به صفت‌های ستون سمت چپ متصل شود (شکل ۳).

در این قسمت، توجه به سازگاری معنایی عبارت وصفی مهم است. «جمله‌سازی» از همین درس آغاز می‌شود و کودک باید درباره دو تصویر جمله بسازد. صفحه بعدی (شکل ۴) بر تشخیص «شخص و شمار» فعل متمرکز می‌شود و در یک تمرین توانایی شناخت فعل با توجه به نهاد ارزیابی می‌شود. این نوع تمرین‌ها به همین شکل پیش می‌روند و به مرور پیچیده‌تر می‌شوند. تعداد تمرین‌های تشخیصی کتاب بیشتر از تمرین‌های تولیدی است.

شکل ۳. کتاب نگارش پایه اول دبستان، ص ۶۵

شکل ۴. کتاب نگارش پایه اول دبستان، ص ۶۶

در دروس قبلی تمرین وصل کردنی برای آموزش «صفت» آمده بود و در درس هفدهم این تمرین تکرار می‌شود اما دو کلمه صفت و دو کلمه مضاف‌الیه است. بنابراین، به توانایی تشخیص صفت مناسب موصوف‌ها و مضاف‌الیه مناسب مضاف‌ها توجه شده است.

۳.۴. کتاب‌های آموزش زبان فرانسه دوم دبستان کشور فرانسه
 (الف) کتاب *Mon année de Français CE1*، ۲۰۱۸، قطع رحلی، ۱۶۳ ص، رنگی
 پس از یک متن کوتاه، در حدود پنج سطر، نکات دستوری جدید با رنگ متفاوتی
 مشخص شده است (شکل ۵). دانش‌آموز متن را می‌خواند و کلمات رنگی را با
 کلماتی دیگر که در سؤال آمده است جایگزین می‌کند. در تمرین بعدی،
 دانش‌آموز باید گروهی از کلمات را جایگزین لغات مشخص شده متنی دیگر کند و
 با توجه به تغییر فاعل یا فاعل‌ها، تغییرات دستوری را نیز اعمال کند. سپس، باید
 مصدر فعل‌های این متن را هم بنویسد. درس بعدی به آموزش صرف فعل être
 (بودن) در زمان حال ساده اختصاص دارد. در ابتدای این صفحه (شکل ۶)، متنی
 کوتاه آمده است و دانش‌آموز باید زیر فعل‌های متن (صیغه‌های مختلف فعل être)
 خط بکشد، مصدر را بنویسد و زمان آن‌ها را تشخیص دهد. سپس، دانش‌آموز باید
 صرف فعل être را بنویسد. در تمرین آخر این صفحه، شش جمله آمده است و
 دانش‌آموز پس از اینکه دور فعل‌های être خط کشید، فاعل آن را جایگزین
 می‌کند. بنابراین، دانش‌آموز به کمک نمونه متن ارائه شده، به کشف قوانین
 دستوری مرتبط با این فعل در زمان حال ساده می‌پردازد. در تمرین‌های این
 کتاب جایگزینی فاعل‌ها یا ضمایر با یکدیگر زیاد به چشم می‌خورد. دانش‌آموز در
 یک نمونه تمرین، فاعل مفرد (le chat) را با فاعل جمع (les chats) جایگزین
 می‌کند و ادامه متن را با خلاقیت خود می‌نویسد.

Les relations entre les mots d'un texte (1)

oral

1

Lis le texte puis **relis-le** en remplaçant **Moi, Gilou Serin** par **Nous, Gilou et Fabio Serin**.

Moi, Gilou Serin, je suis un grand détective. J'ai un chapeau et une loupe. J'aime faire des enquêtes. Comme tous les enfants, je vais à l'école et j'enquête à l'école. Si je suis à la maison, j'enquête aussi. Je retrouve tout : mes rollers, la boucle d'oreille perdue. Je suis vraiment un grand détective !

شکل ۵. کتاب *Mon année de Français CE1*، پایه CE1، ص ۸

**Le présent
du verbe être**

1 Lis la page 10 de ton cahier de grammaire.
Puis lis ces phrases.

Je suis à la maison.
Nous sommes à la maison.
Tu es en forêt.
Vous êtes en forêt.
Gloria est dans le pré.
Gloria et Filomena sont dans le pré.
Tibi est sous le figuier.
Tibi et Ibi sont sous le figuier.

Souligne le verbe conjugué dans chaque phrase.

Écris son infinitif : _____

Écris à quel temps ce verbe est conjugué : _____

2 Complète la conjugaison du verbe être.

je _____	nous _____
tu _____	vous _____
il _____	ils _____
elle _____	elles _____

شکل ۶. کتاب *Mon année de Français CE1*، پایه CE1، ص ۹

دانش‌آموزان در درس بعد حرف تعریف مذکر، مونث و صفت ملکی مذکر و مونث را می‌خوانند و دور این دسته از کلمات (مثل ton یا un) خط می‌کشند (شکل ۷).

نحوه آموزش «فعل» در کتاب به این شکل است که در هر درس تنها یک فعل آموزش داده می‌شود. سپس، دانش‌آموز باید فعل‌های متن کتاب و زمان آن‌ها را تشخیص دهد و مصدرشان را بنویسد. میان برخی فصل‌ها درسی با نام «رابطه میان واژه‌های یک متن» می‌آید و نکات جدیدی مطرح می‌شود؛ مانند جایگزینی کلمات یک جمله با واژه‌های جدید یا جایگزینی فاعل مفرد با فاعل جمع. در این فعالیت‌ها، لازم است دانش‌آموز از مفهوم فعل، مطابقت فعل و دیگر اجزای جمله و تغییر جنس و عدد فعل، اسم و صفت در یک جمله آگاهی داشته باشد. در بخش انواع فعل، فعل‌های آینده، حال و گذشته ساده مطرح می‌شود. در

این کتاب، تنها چگونگی ساختن فعل‌های آینده گروه اول^۱، صرف فعل‌های être (بودن) و avoir (داشتن) در زمان آینده یاد داده می‌شود (شکل ۸). همچنین دانش‌آموز درباره فعل آینده ارتباط میان فعل و فاعل را می‌آموزد و در بخش فعل حال، فقط صرف چند فعل را می‌آموزد.

1 Lis ces groupes de mots.

mes rollers - nos rollers - un chapeau - ton chapeau
 ce napperon - ce vase
 sa chambre - son chat - ton chat
 une loupe - ma loupe - ta loupe

Souligne les mots qui désignent une personne, un animal ou une chose.

Entoure chaque déterminant.

2 Complète le texte suivant.

Les mots soulignés sont **des noms**.

Un nom est un mot qui désigne une _____, un _____ ou une _____.

Le nom et son _____ forment un groupe nominal.

شکل ۷. کتاب *Mon année de Français CE1*، پایه CE1، ص ۱۹

به‌طور خلاصه، تمرین‌های آغازین کتاب با خواندن جملات متن و تشخیص نکته دستوری مورد نظر شروع می‌شود. سپس، دو یا سه تمرین به‌صورت جای خالی یا جایگزینی داده شده است (به‌طور مثال، جایگزین کردن فاعل جمع با مفرد و برعکس یا جایگزین کردن صفت مذکر با مؤنث و اعمال تغییرات جمله). تمرین آخر هر صفحه معمولاً کامل‌ترین تمرین است و دانش‌آموز باید برای حل آن به فهم و شناخت دقیقی از نکته دستوری رسیده باشد. به‌ندرت نکات و قوانین دستوری به‌شکل مستقیم می‌آید، مگر در مباحثی مانند کلمات مذکر و مؤنث. در این درس هنگام آموزش حروف تعریف، این نکته توضیح داده می‌شود که حرف la برای اسم‌های مؤنث و حرف le برای اسمی مذکر استفاده می‌شود. در دیگر دروس این کتاب بسیاری از مباحث پایه‌ای دستور به شکلی کاربردی و بدون بیان مستقیم، بلکه با دانش کودک، کشف می‌شود.

۱. در زبان فرانسوی سه گروه فعل وجود دارند.

Le futur des verbes en -er (1er groupe)

1 Lis la page 14 de ton cahier de grammaire. Puis, lis les phrases ci-dessous.

Le jeune chat quittera la maison.	verbe : _____
Je resterai seul près du feu.	verbe : _____
Tu monteras en haut d'un arbre.	verbe : _____
Ils ne retourneront jamais sur la voie ferrée.	verbe : _____
Nous ne grimperons plus sur le toit.	verbe : _____
Vous jouerez dans la cuisine.	verbe : _____

Souligne le verbe dans chaque phrase.

Complète : Les verbes sont conjugués au _____

Écris l'infinitif de chaque verbe et **complète** : L'infinitif se termine par _____

Entoure les terminaisons des verbes.

2 Entoure la lettre que tu vois au début de chaque terminaison au futur.

-rai   -ras   -ra   -rons   -rez   -ront

3 Complète la conjugaison des verbes grimper et jouer au futur.

Aide-toi des terminaisons des verbes que tu as entourés dans l'activité 1.

Pense à écrire la lettre e avant la terminaison, parfois elle ne se prononce pas.

grimper	jouer
je grimpe _____	je _____
tu grimpe _____	tu _____
il/elle grimpe _____	il/elle _____
nous grimpe _____	nous _____
vous grimpe _____	vous _____
ils/elles grimpe _____	ils/elles _____

شکل ۸. کتاب *Mon année de Français CE1*, پایه CE1، ص ۱۴۸

(ب) کتاب تمرین *Cahier- CE1*, ۲۰۱۸، قطع رحلی، ۴۷ ص، دورنگ

در صفحه دوم کتاب تمرین *Cahier- CE1* پایه دوم، داستان چندخطی کوتاهی آمده است (شکل ۹). پس از پرسش و پاسخ درباره داستان و مکالمه بین شخصیت‌های داستان، در سؤال از دانش‌آموز خواسته شده است تا در این متن تعداد برخی کلمات را (همگی صفت) بشمارد. دانش‌آموز با این پرسش به‌طور غیرمستقیم با «صفت»، نحوه استفاده از آن و مطابقت صفت با اسم قبل از خود آشنا می‌شود. در ادامه، داستانی دیگر آمده است که شخصیت‌های آن از عبارات *Je peux* (من می‌توانم)، *J'aime* (من دوست دارم)، *Je veux* (من می‌خواهم) استفاده کرده‌اند. بدین ترتیب، طبق نمونه‌ای که از متن گرفته شده است دانش‌آموز با قاعده دستوری پس از این عبارات آشنا می‌شود که باید «مصدر» بیاید. سپس، در تمرین بعدی (شکل ۱۰) باید جمله پیچیده‌تری بسازد و علاوه بر اینکه با این عبارات جمله می‌سازد از عبارت *parce que* (زیرا) که حرف ربط است هم استفاده کند.

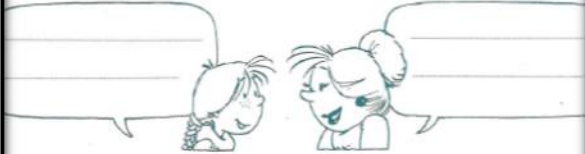
J'AIME BIEN ÊTRE PETITE

- Je peux sauter quand je suis contente. Les grandes personnes ne sautent jamais quand elles sont contentes.
 - C'est vrai, dit la maman. Seulement, elles ont d'autres manières d'être contentes.
 - Eh bien, dit la petite fille, moi j'aime sauter. Et c'est pour ça que j'aime bien être petite.

1. Souligne d'une couleur tout ce que la petite fille dit.
 2. Souligne d'une autre couleur tout ce que la maman dit.
 3. Recopie ce que tu n'as pas souligné:
 _____
 _____

4. Qui raconte ce que tu viens d'écrire? _____

- Pourquoi encore aimes-tu être petite? demanda la maman.
 - Parce que je peux m'asseoir sous la table.
 Écris dans les bulles ce que dit chaque personnage:

Cherche combien de fois tu trouves les mots suivants dans le texte de ton livre.

petit _____	petite _____	petits _____
grand _____	grande _____	grandes _____

شکل ۹. کتاب *Mon année de Français CE1*، پایه CE1، ص ۲

برای آموزش مبحث «تطابق» میان صفت و اسم از نظر «شمار و جنس»، متنی کوتاه درباره یک اسب و با چند صفت آمده است. اسمی که توصیف شده (le cheval) مذکر است، بنابراین صفت‌های آن هم مذکر است. در تمرین بعدی (شکل ۱۱)، دانش آموز باید به جای اسب از کلمه اسب ماده (la jument) استفاده کند و باتوجه به اینکه این اسم مؤنث است، جمله را با همان صفت‌ها و اعمال تغییرات بازنویسی کند.

۱. در زبان فرانسه برای هر اسم، جنس متصور می‌شود. بنابراین، اسم‌های فرانسوی یا مؤنث است یا مذکر. هر صفتی که پس از اسم می‌آید نیز باید از جنس موصوف خود پیروی کند. بنابراین، اگر موصوف مذکر است، صفت هم به تبعیت از آن مذکر خواهد بود.

La petite fille dit :

- Je veux rester petite.
- J'aime sauter.
- Je peux m'asseoir sous la table.

1. Toi aussi, tu dis souvent : « je veux... j'aime... je peux... »
Donne des exemples, en commençant chaque fois par : « Je veux... »
J'aime... Je peux...

J' _____
_____
_____
_____
_____

2. Continue une phrase que tu as écrite, en utilisant *parce que*.
J' _____
_____

شکل ۱۰. کتاب *Mon année de Français CE1* پایه CE1، ص ۶

Lis ces phrases :

Le cheval de Yakari est noir et blanc, avec des crins dorés.
Il est fier, courageux, intrépide. C'est un ami merveilleux !

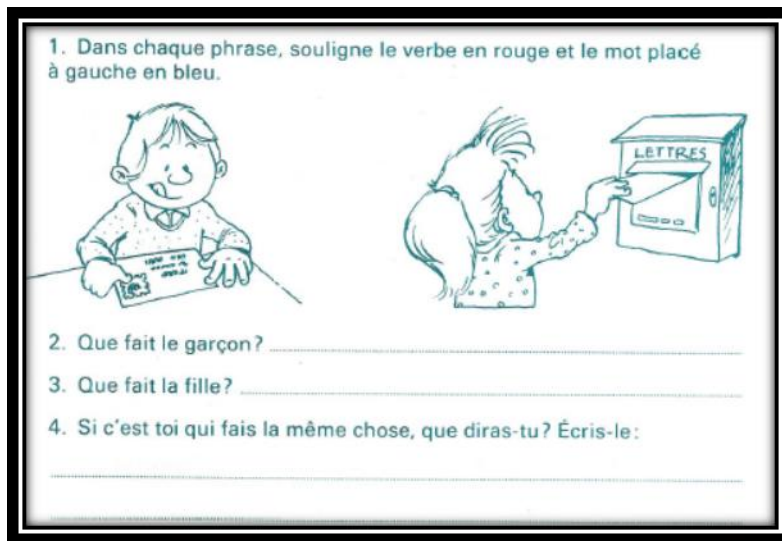
1. Que dirais-tu si c'était une jument ? Réécris les phrases.
Si tu n'es pas sûr(e) de l'orthographe des mots, regarde p. 47.

La jument de Yakari _____
_____
_____

شکل ۱۱. کتاب *Mon année de Français CE1* پایه CE1، ص ۱۸

سپس، در دو جدول باید اسم‌های مذکر را از مؤنث جدا کند و در ادامه این جدول، دو صفت پس از اسم و دو صفت قبل و بعد از اسم را تشخیص دهد.^۱ بنابراین، هم تمرین‌های تشخیصی و مرتبط با شناسایی و فهم نکته دستوری، و هم تمرین‌های تولیدی، مانند بازنویسی متن و اعمال تغییرات آن، در کتاب دیده می‌شود.

برخی بخش‌های کتاب مختص «صرف فعل» است. گرچه صرف فعل ممکن است شیوه‌ای قدیمی در آموزش دستور به نظر آید، به دلیل اهمیت صرف فعل در زبان فرانسه، همچنان از این روش استفاده می‌شود. در عین حال، برای آموزش فعل از روش‌های دیگری هم استفاده می‌شود؛ به طور مثال، تصویری در کتاب آمده است و دانش‌آموز با استفاده از «فعل حال» باید بگوید هر کودک در این تصویر مشغول به چه کاری است (شکل ۱۲).

شکل ۱۲. کتاب *Mon année de Français CE1*، پایه CE1، ص ۲۹

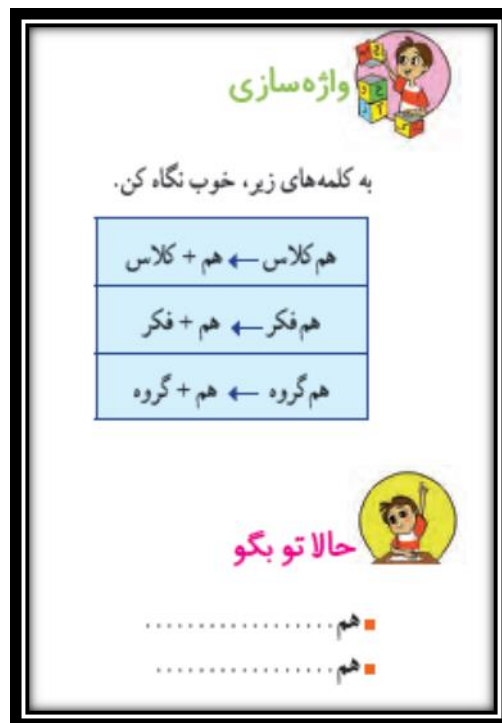
۴.۴. کتاب‌های آموزش زبان فارسی دوم دبستان کشور ایران

الف) کتاب فارسی دوم دبستان، ۱۴۰۰، قطع رحلی، ۱۱۴ ص، رنگی

در کتاب فارسی دوم دبستان جدول‌هایی به نام «واژه‌سازی» در هر درس ارائه

۱. در زبان فرانسه بیشتر صفت‌ها پس از موصوف خود می‌آیند، اما تعدادی صفت هستند که همیشه قبل از موصوف خود ذکر می‌شوند.

شده است. به‌طور مثال، در صفحه ۷ کتاب، سه کلمه مشتق با پیشوند «هم» آمده است و دانش‌آموز با ساخت این دسته از واژه‌ها آشنا می‌شود (شکل ۱۳). برای نمونه، واژه «هم‌کلاس» (هم+کلاس) آمده است. دانش‌آموزان در همین صفحه افزودن «ی نکره» را به کلماتی می‌خوانند که حرف پایانی آن‌ها مصوت است. برای آموزش این مبحث، نخست دانش‌آموز باید چند واژه منتهی به مصوت «ه» را بخواند. سپس، جمله‌هایی را بخواند که در آن‌ها «ی نکره» به کار رفته و زیر این نوع کلمات خط کشیده شده است.

شکل ۱۳. کتاب فارسی پایه دوم دبستان، ص ۷

شیوه آموزش نکات دستوری در برخی موارد بدون ذکر مستقیم قاعده است. نخست، چند نمونه در جمله می‌آید. البته، نمونه‌ها لزوماً جمله‌های مرتبط با هم یا جمله‌های یک بافت داستانی نیستند؛ به‌طور مثال، برای آموزش واژه‌های مشتقی مانند باسواد و باخبر، جمله‌هایی ذکر می‌شود مانند «باسواد یعنی کسی که سواد دارد». برای بیان صفت نیز در چهار جدول، ده واژه مترادف در جمله‌های جداگانه می‌آید. از این چهار جدول، در سه جدول از صفت استفاده شده است و در یک

جدول از مصدر. صفت‌ها و مصادر درون هر جدول با هم مترادف‌اند و با رنگ قرمز مشخص شده‌اند. در ابتدای این تمرین به دانش‌آموز گفته شده است که معنای این کلمات مثل هم است؛ بنابراین، فرصت کشف و استدلال از دانش‌آموز گرفته شده است (شکل ۱۴).

واژه‌سازی

به کلمه‌های قرمز هر دسته توجه کن، معنای آن‌ها مثل هم است.

این کلاس تمیز است. این کلاس پاکیزه است.	آن کودک خوش‌حال است. آن کودک نمناک است.
او از بچه‌ها مراقبت می‌کند. او از بچه‌ها مواظبت می‌کند. او از بچه‌ها نگهداری می‌کند.	این مائین آهسته می‌رود. این مائین آرام می‌رود. این مائین پرواز می‌رود.

* حالا تو در کلمه‌های زیر، هم‌معنی‌ها را پیدا کن و بگو.
پاسخ، اول، تلاش، خیلی، جواب، آغاز، کوشش، بسیار

شکل ۱۴. کتاب فارسی پایه دوم دبستان، ص ۲۷

در این کتاب، در برخی موارد نکته دستوری مستقیم آموزش داده شده است. به‌طور مثال، برای آموزش «جمع‌بستن» کلمات با نشانه «ها»، در یک جدول اسم مفرد و در جدول روبه‌رو اسم جمع آمده است: درخت‌ها یعنی چند درخت. در درس‌های بعدی جمع بستن کلمات با «ان» بیان شده است. چند درس بعد، دانش‌آموز می‌تواند واژه‌های منتهی به مصوت «ه» را با «ان» جمع ببندد. این قاعده به این شکل بیان شده است: تشنه+ان=تشنگان و سپس توضیح این نکته را می‌خوانیم.

همچنین، «صفت نسبی» با چند مثال آموزش داده می‌شود؛ به‌طور مثال، «به کسی که اهل ایران است ایرانی می‌گویند.» در درس ششم (ص ۳۹) و ذیل عنوان «واژه‌سازی»، با کلمه مشترک بین واژه‌ها آشنا می‌شوند (شکل ۱۵). البته، در سه جمله ابتدایی از «بن فعل مضارع» استفاده شده و به اصطلاح «بن فعل» اشاره‌ای نشده است، بلکه گفته شده است که «در کلمه‌های خندان، خندیدن و لبخند کلمه «خند» مشترک است. سپس در یک تمرین از دانش‌آموز خواسته

شده است تا کلمات مشترک هر دسته را بگوید. در این بخش صرفاً «بن مضارع» مورد نظر نیست، بلکه به کلمه مشترک بین اسم‌ها نیز توجه شده است؛ به‌طور مثال، میان کلمات سخن‌گو، سخن‌ران و سخن‌چین باید کلمه مشترک را بیابد.

واژه‌سازی

در کلمه‌های خندان، خندیدن، لبخند، خندرو و خوش‌خنده، کلمه‌ی «خند» مشترک است.
 در کلمه‌های کوشا، کوشش، کوشیدن و می‌کوشد، کلمه‌ی «کوش» مشترک است.
 در کلمه‌های پرواز، پروازکنان، پریدن و پرنده، کلمه‌ی «بر» مشترک است.

حالا تو بگو

در هر دسته، کلمه‌ی مشترک کدام است؟

می‌خواست خواستگاری خواستن	گیاه‌خوار گوشت‌خوار علف‌خوار	سخن‌گو سخن‌ران سخن‌چین	دانش‌آموز نوآموز هنرآموز
---------------------------------	------------------------------------	------------------------------	--------------------------------

۳۹

شکل ۱۵. کتاب فارسی پایه دوم دبستان، ص ۳۹

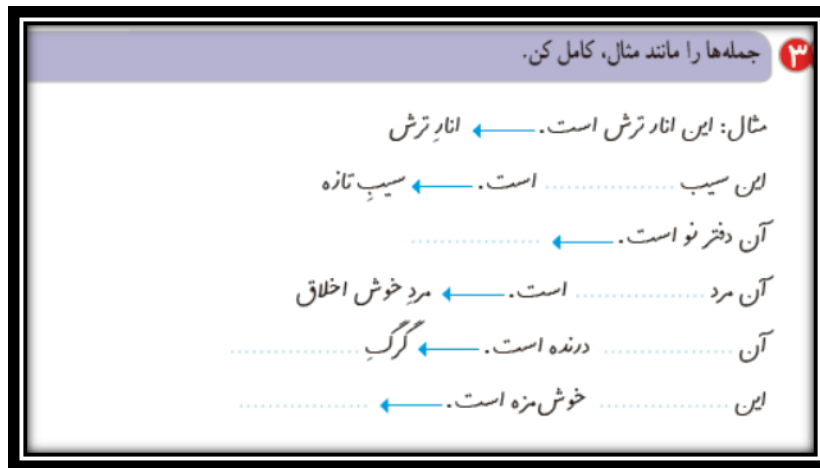
صفت اشاره «این»، «آن»، «همین» و «همان» هم با تصویر بیان می‌شود و دوری و نزدیکی اشیا و نحوه استفاده از این صفت‌ها توضیح داده شده است. تمرکز بر اسم‌های مرکب و مشتق، لابه‌لای دروس دیده می‌شود؛ به‌طور مثال، گفته شده است که «وضوخانه» یعنی جایی که در آن وضو می‌گیرند. از درس نهم (ص ۵۹)، مبحث «فعل» طرح می‌شود. در جدولی صرف مصدر «دعاکردن» در تمام شخص‌ها و در زمان ماضی ساده و ماضی استمراری آموزش داده می‌شود. در درس دهم، هم فعل آینده توضیح داده می‌شود. در یک تمرین، کودک باید جمله‌های با فعل مضارع و ماضی را به جمله‌هایی با فعل آینده تغییر دهد. جمله‌هایی که با آن‌ها فعل آموزش داده می‌شود بسیار کوتاه است؛ مانند، «من هنرمند خواهم شد.»

در درس دوازدهم (ص ۷۴)، به نکات دستوری «صفت برتر و صفت عالی» و «فعل ماضی بعید» پرداخته شده است. صفت «بزرگ» در قالب جمله‌های زیر آمده و قاعده‌ای درباره آن‌ها بیان نشده است: «فردوسی شاعر بزرگ ایران است.»،

«فردوسی از بعضی شاعران زمان خود، بزرگ‌تر است.» و «فردوسی یکی از بزرگ‌ترین شاعران ایران است.» در صفحه ۷۵، چهار جمله با فعل ماضی ساده آمده است که در آن‌ها از قید «دیروز»، «امروز»، «صبح» و «هفته گذشته» استفاده شده است. همچنین، در چهار جمله از فعل ماضی بعید و قیده‌های «سال گذشته»، «پارسال»، «یک سال» و «ماه گذشته» استفاده شده است. درس شانزدهم (ص ۱۵۰) به آموزش «قید حالت» اختصاص دارد (البته، به این اصطلاح اشاره‌ای نشده است). در آغاز سه جمله کوتاه ذکر شده و سپس قید حالت به آن‌ها افزوده شده است. برای نمونه، جمله «او غذا خورد» آمده و سپس قید «تندتند» به این جمله اضافه شده است.

(ب) کتاب نگارش دوم دبستان، ۱۴۰۰، قطع رحلی، ۱۰۳ ص، رنگی

در پرسش‌های دستوری کتاب نگارش دوم دبستان، به مرور و تمرین بیشتر مباحث دستوری کتاب دوم دبستان پرداخته شده است. برای تمرین «صفت»، چند جمله دارای صفت و موصوف آمده است و کودک باید آن را به «عبارت وصفی» کوتاهی تبدیل کند (شکل ۱۶). هدف اغلب سؤال‌های مرتب‌کردنی، آشنایی با ترتیب قرارگرفتن ارکان جمله است. در تمرین‌های مربوط به مبحث «فعل» جمله «من کتاب می‌خوانم.» به‌عنوان نمونه آمده است و دانش‌آموز باید همین جمله را با دیگر ضمایر مفرد و جمع ادامه دهد. همچنین، جدولی آمده است که ستون «فعل» یا ستون «نهاد» در آن خالی است و دانش‌آموز باید جای خالی را با توجه به قید زمانی هر جمله و با توجه به شمار فعل یا نهاد با فعل ماضی ساده پر کند. در یکی از تمرین‌های کتاب جمله «ایمان کتاب خرید.» آمده است و داخل کمان واژه «خوبی» نوشته شده و دانش‌آموز باید این واژه را هم به جمله اضافه کند و جمله جدیدی بسازد؛ سپس، عبارت «از کتاب‌فروشی» و بعد واژه «داستان» را اضافه کند و بدین ترتیب جمله را گسترش دهد تا با جایگاه صفت، متمم و مضاف‌الیه در جمله آشنا شود. هرچند در کتاب راهنمای معلم «ساختن جمله و نوشتن متن کوتاه» (راهنمای عمل معلم کلاس‌های چندپایه، ۱۴۰۰: ۵۸) از اهداف کتاب فارسی و نگارش دوم دبستان بیان شده است، در هیچ‌کدام از کتاب‌های فارسی و نگارش این پایه نوشتن متن کوتاه دیده نمی‌شود. نوشتن متن کوتاه نوعی تمرین تولیدی است.

شکل ۱۶. کتاب نگارش پایه دوم دبستان، ص ۶۰

۴.۵. کتاب‌های آموزش زبان فرانسه سوم دبستان در کشور فرانسه (الف) کتاب *Pour comprendre tout mon CE2*، ۲۰۲۰، قطع رحلی، ۵۵ ص، رنگی کتاب *Pour comprendre tout mon CE2*^۱ به چهار بخش دستور زبان، صرف فعل، نکات املائی و واژه تقسیم شده است. در درس نخست، انواع جمله‌های خبری مثبت و منفی و پرسشی آموزش داده می‌شود و برای هر یک مثال‌های متنوعی آمده است. همچنین، دانش‌آموز با کاربرد برخی علائم نگارشی مانند نقطه، علامت سؤال و علامت تعجب آشنا می‌شود. سپس نحوه منفی‌ساختن جمله و استفاده از کلمات *ne* و *pas* آموزش داده می‌شود. حروف تعریف معرفه و نکره با بیان نکات مفرد، جمع، و مذکر و مؤنث در درس بعدی آمده است. دانش‌آموزان صفت و موصوف را از نظر شمار و جنس در درس «صفت» می‌خوانند و با صفت‌های مربوط به رنگ‌ها، اندازه و کیفیت آشنا می‌شوند. از درس ششم، آموزش «فعل» آغاز و مانند دیگر درس‌ها چپستی فعل با مثال بیان می‌شود (شکل ۱۷). فعل‌ها در دو زمان حال ساده و ماضی ساده مرور شده‌اند و نویسندگان از قید امروز (*aujourd'hui*) و دیروز (*hier*) برای فهم بهتر زمان حال و گذشته در جملات نمونه استفاده کرده‌اند. سپس در همین صفحه بیان شده است که بخشی از فعل را که تغییر نمی‌کند ریشه^۲ فعل می‌نامیم و

۱. ترجمه نام کتاب به فارسی این است: برای آموختن همه چیز درباره پایه سوم [دبستان] من

2. le radical

قسمتی از فعل را که به تأثیر از زمان و شمار فعل تغییر می کند شناسه^۱ می نامیم و آن را پس از ریشه فعل می نویسیم.

Leçon
6

Le verbe

POUR L'ADULTE

• Pour repérer le verbe dans une phrase, encouragez l'enfant à changer de temps ou de personne : le verbe est le mot qui change.
Ex. : Elle **rentre** tard. → Autrefois, elle **rentrait** tard.
→ Nous **rentrons** tard.

• Les verbes être et avoir sont des auxiliaires qui permettent de former les temps composés.

Retiens l'essentiel !

Définition du verbe

▶ Le **verbe** indique une **action** (ce que l'on fait) ou un **état** (ce que l'on est).
Ex. : L'ours **avale** un poisson. L'ours **semble** calme.
action état

Les différentes formes du verbe

▶ Le verbe **se conjugue**. Il change de forme en fonction :

- du **temps** ;
Ex. : Hier, il **a regardé** le paysage. → Aujourd'hui, il **regarde** le paysage.
- de la **personne**. Ex. : Je **regarde** le paysage. → Nous **regardons** le paysage.

▶ Lorsqu'il n'est pas conjugué, le verbe est à l'**infinitif**. Ex. : **regarder**.

Forme conjuguée d'un verbe

▶ Dans un verbe conjugué :

- la partie de la forme conjuguée du verbe qui **ne change pas** s'appelle le **radical du verbe**. Pour les verbes dont l'infinitif se termine en « er », le radical s'obtient en supprimant le « er » final de l'infinitif ;
Ex. : **infinitif** : regarder → **radical** : regard
- la partie de la forme conjuguée du verbe qui **change selon le temps et la personne** s'appelle la **terminaison du verbe**. Elle s'écrit à la suite du radical.
Ex. : au présent de l'indicatif :
forme conjuguée de regarder = radical (regard) + terminaison
je regarde, tu regardes, il/elle regarde, nous regardons, vous regardez, ils/elles regardent

Regarde comment on fait !

Repérer le verbe conjugué et donner son infinitif

Souligne le verbe conjugué, puis donne son infinitif.
La voiture **freine** devant l'école.

① Cherche le **verbe conjugué** : c'est le mot qui indique ce que fait le sujet ou comment il est.
Que fait la voiture ? Elle freine. → Donc **freine** est le verbe conjugué.

② Pour trouver l'infinitif du verbe, utilise la formule « **Il faut...** » devant le verbe.
La voiture freine. → Il faut **freiner**.

Réponse : La voiture freine devant l'école. → Infinitif : *freiner*.

Pour trouver le verbe conjugué, tu peux changer le temps de la phrase.
Ex. : La voiture a freiné devant l'école.

18

شکل ۱۷. کتاب *CE2 Pour comprendre tout mon CE2*، پایه CE2، ص ۱۸

1. la terminaison

کتاب راهی برای یافتن مصدر فعل هم ارائه می‌کند: دانش‌آموز باید فعل را پس از عبارت «Il faut...» قرار دهد. در زبان فرانسوی پس از این عبارت همواره مصدر می‌آید و دانش‌آموز به‌طور ذهنی و باتوجه به اینکه از این قانون در زبان شفاهی استفاده می‌کند به راحتی آن را به کار می‌برد. سپس، توضیح داده می‌شود که در جمله مکمل‌هایی^۱ وجود دارد که اگر آن‌ها را حذف کنیم، باز هم معنای جمله کامل است. دو جمله برای مثال ذکر شده است که غیر از فعل و فاعل دارای «متمم» و «مفعول» است. کودک در پایه CE2 (معادل سوم دبستان) با این دو مقوله دستوری آشنا می‌شود.

در ادامه آشنایی با زمان افعال، فعل حال، گذشته ساده و آینده نیز تدریس می‌شود. نکته جدید این درس، آموزش فعل «ماضی استمراری» است. سپس، درس‌های بعدی، به صرف برخی فعل‌ها (فعل‌های گروه اول)^۲ در همه این زمان‌ها (حال، گذشته، آینده، گذشته استمراری) اختصاص می‌یابد. غیر از فعل‌های گروه اول، برخی فعل‌های مهم گروه سوم^۳ هم در زمان‌های حال، گذشته استمراری و آینده تدریس شده‌اند (شکل ۱۸).

۶.۴. کتاب‌های آموزش زبان فارسی سوم دبستان کشور ایران

الف) فارسی سوم دبستان، ۱۴۰۰، قطع رحلی، ۱۲۸ ص، رنگی

در درس نخست (ص ۱۸)، جمع بستن کلمات با «ان» و «ها» مرور شده است. سپس، جمع بستن کلمات با «ات» عربی آموزش داده می‌شود. آموزش در قالب چند جمله به‌عنوان نمونه آغاز می‌شود؛ البته، این مثال‌ها در ساخت جمله روایی نیست، بلکه جملات به شکل «بچه‌ها یعنی چند بچه» یا «حیوانات یعنی چند حیوان، حیوان‌ها» آمده است. دانش‌آموز برای یادآوری در یک تمرین فعل «حال» را صرف می‌کند. در درس پنجم (ص ۴۹) هم چند جمله از زبان شخصیتی که در حال انجام کار است و از او خواسته می‌شود تا کارهایی را که اکنون مشغول آن است فعل «حال» کند (شکل ۱۹).

در درس ششم (ص ۵۴)، برای فعل «ماضی ساده» و دو درس بعد برای

1. complément

۲. تمام مصدر فعل‌هایی که به -er ختم می‌شوند (به‌جز aller) در این دسته قرار می‌گیرند.
۳. etre (بودن)، avoir (داشتن)، aller (رفتن)، venir (آمدن)، dire (گفتن)، faire (انجام‌دادن)، voir (دیدن)، pouvoir (توانستن)، vouloir (خواستن)، prendre (گرفتن)

«فعل آینده»، همین فعالیت آمده است و کودک باید کارهایی را که دیروز مشغول آن بوده تعریف کند. در یک جمله ناقص و بدون فعل از دانش آموز خواسته شده است بگوید: آیا این جملات ناقص معنای کاملی دارند؟

Leçon
16

Les verbes pouvoir, vouloir et prendre

Retiens l'essentiel !

Présent					
Pouvoir		Vouloir		Prendre	
Je peux	Nous pouvons	Je veux	Nous voulons	Je prends	Nous prenons
Tu peux	Vous pouvez	Tu veux	Vous voulez	Tu prends	Vous prenez
Il, elle, on peut	Ils, elles peuvent	Il, elle, on veut	Ils, elles veulent	Il, elle, on prend	Ils, elles prennent
Ex. : Ils peuvent sortir.		Ex. : Elle veut un bonbon.		Ex. : Je prends l'avion.	

Futur					
Pouvoir		Vouloir		Prendre	
Je pourrai	Nous pourrons	Je voudrai	Nous voudrons	Je prendrai	Nous prendrons
Tu pourras	Vous pourrez	Tu voudras	Vous voudrez	Tu prendras	Vous prendrez
Il, elle, on pourra	Ils, elles pourront	Il, elle, on voudra	Ils, elles voudront	Il, elle, on prendra	Ils, elles prendront
Ex. : Tu pourras venir.		Ex. : Nous voudrons ce jeu.		Ex. : Vous prendrez votre temps.	

Imparfait					
Pouvoir		Vouloir		Prendre	
Je pouvais	Nous pouvions	Je voulais	Nous voulions	Je prenais	Nous prenions
Tu pouvais	Vous pouviez	Tu voulais	Vous vouliez	Tu prenais	Vous preniez
Il, elle, on pouvait	Ils, elles pouvaient	Il, elle, on voulait	Ils, elles voulaient	Il, elle, on prenait	Ils, elles prenaient
Ex. : Elle pouvait l'attraper.		Ex. : Tu voulais rester.		Ex. : Nous prenions la voiture.	

Regarde comment on fait !

Associer le sujet à une forme verbale

Entoure la forme verbale qui convient.

La fillette veux / veut du chocolat pour le goûter.

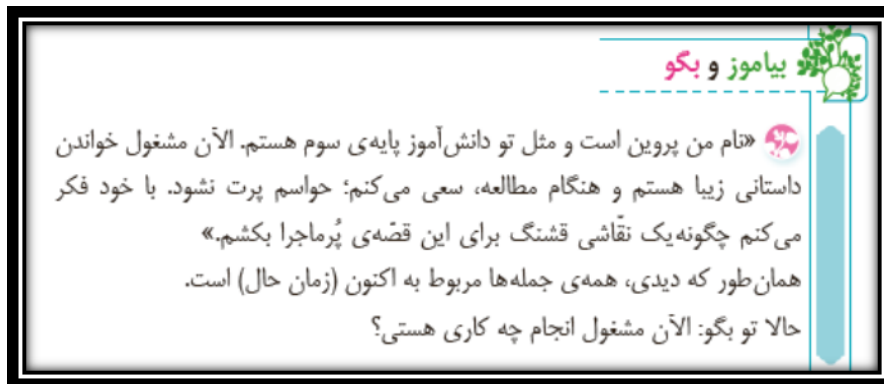
- 1 Cherche l'**infinitif** et le **temps** du verbe conjugué. Pour cela, utilise la formule « **Il faut...** ». **veux / veut** → C'est le verbe **vouloir** conjugué au présent.
- 2 Trouve à quelle **personne de conjugaison** correspond le sujet et cherche comment le verbe **vouloir** se conjugue à cette personne.
La fillette = elle. → Donc il faut conjuguer le verbe **vouloir** à la 3e personne du singulier : **elle veut**.

Réponse : La fillette veux / veut du chocolat pour le goûter.

« Attirez l'attention de l'enfant sur le verbe pouvoir qui double la lettre r au futur : je **pourrai**. »

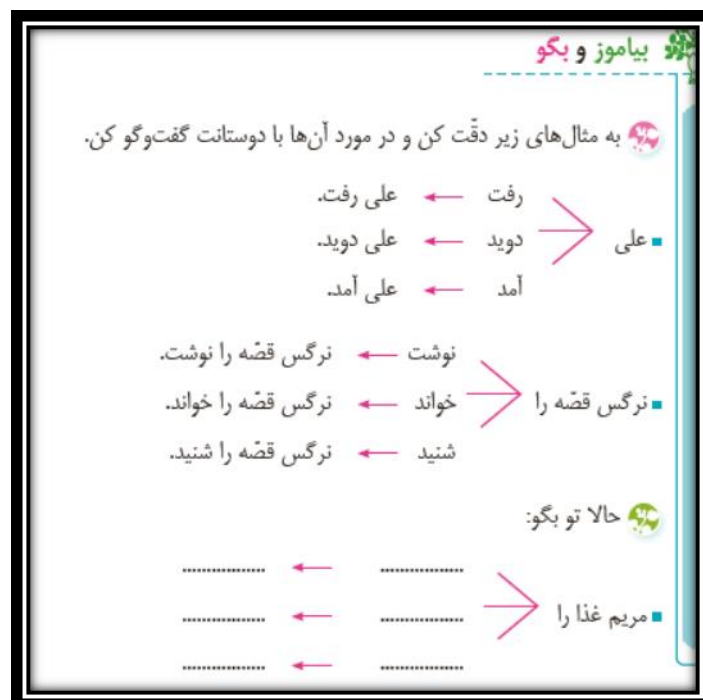
« Certaines personnes se prononcent de la même façon au futur et à l'imparfait mais s'écrivent différemment. Ex. : je **pouvais**, il **pouvait**, ils **pouvaient**, tu **voudras**, il **voudra** »

Les verbes pouvoir et vouloir se conjuguent de la même façon au présent : je **veux**, je **peux**.

شکل ۱۹. کتاب فارسی پایه سوم دبستان، ص ۴۹

درس دهم هم ابتدا با جملات کوتاه شامل نهاد و فعل آغاز می‌شود و در ادامه جمله دیگری با مفعول آمده است. سپس، از دانش‌آموز خواسته می‌شود تا جمله ناقص «مریم غذا را...» کامل کند (شکل ۲۰).

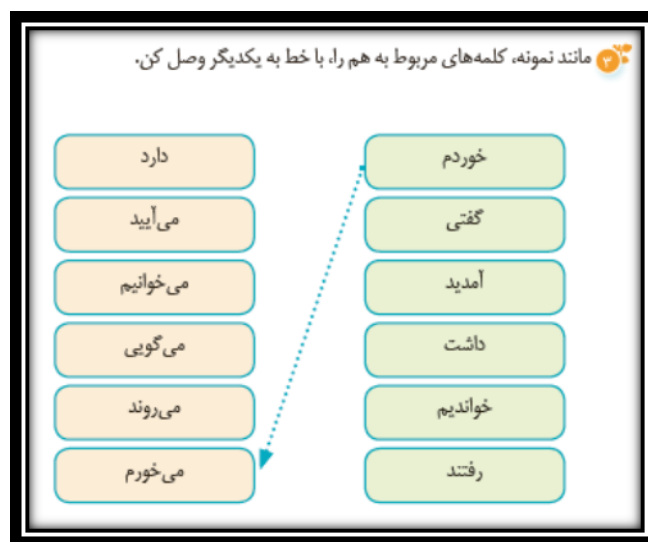

شکل ۲۰. کتاب فارسی پایه سوم دبستان، ص ۸۳

این درس نخستین مواجهه مستقیم کودکان دبستانی با «مفعول» و نشانه «را» است. البته، در ادامه و در درس‌های بعد هم دوباره جملات دارای نهاد، مفعول و فعل با جملات متنوع‌تری تکرار می‌شود. سپس، در بخش بعدی، تطابق شخص و شمار نهاد و فعل مرور شده است. پس از ذکر چند نمونه، سه جمله برای تمرین بیشتر آمده است.

ب) کتاب نگارش سوم دبستان، ۱۴۰۰، قطع رحلی، ۱۰۳ ص، رنگی
چند جمله برای تمرین بیشتر مبحث «ضمایر فاعلی» بیان شده است و دانش‌آموز باید نهاد آن‌ها را (که ضمیر است) بنویسد. همچنین، در جدولی در یک ستون، «فعل‌های ماضی» و در ستون دیگر «فعل‌های مضارع» دیده می‌شود که دانش‌آموز باید فعل‌های ماضی را به فعل مضارع آن وصل کند (شکل ۲۱)؛ به‌طور مثال، «خوردم» را به «می‌خورم» وصل کند.

شکل ۲۱. کتاب نگارش پایه سوم دبستان، ص ۳۴

در درس بعدی نیز دو جمله در زمان حال و قیدهایی مانند «دو سال قبل» در کمان آمده است. دانش‌آموز باید جمله‌ها را با توجه به قیدها، به زمان ماضی استمراری تغییر دهد (شکل ۲۲).

برای شناخت بیشتر تطابق شخص و شمار نهاد و فعل، فعل مفرد «آمد» در مرکز قرار داده شده و اطراف آن نهاد‌های مختلف مفرد آمده است. در تمرین

بعدی فعل جمع «آموختند» آمده است. دانش‌آموز باید شش نهاد مختلف برای آن بنویسد.

شکل ۲۲. کتاب نگارش پایه سوم دبستان، ص ۳۹

۷.۴. شباهت‌ها و تفاوت‌های رویکرد آموزش دستور در دبستان‌های ایران و فرانسه آنچه از مطالعات پیشین برمی‌آید، وجود رابطه متقابل «ادبیات» یک کشور و آموزش «زبان» آن است. فرانسوی‌ها به دلیل «اعتمادبه‌نفسی که به ادبیات کلاسیک خود دارند، در آموزش زبان مادری شجاعت بیشتری به خرج داده‌اند» (Hollingsworth. 1974: 322).

اهمیت طرح نکته جدید دستوری در بافت متن بسیار مهم است. شیوه‌های قدیمی آموزش دستور زبان معرفی مستقیم یک قاعده دستوری بود که جز با حفظ کردن، در خاطر نمی‌ماند. پس از این شیوه به اهمیت آموزش قاعده در بافت متن پی برده شد. در کتاب‌های فرانسوی بررسی شده، بیشتر قاعده‌ها بدون ذکر مستقیم قانون دستوری آمده‌اند. در آغاز نیز در قالب یک متن کوتاه داستانی پیوسته، از همان قاعده دستوری استفاده شده است. در این کتاب‌ها، به‌صراحت به قانون‌های دستور زبان پرداخته نشده است، بلکه در آغاز، در قالب یک متن یا دسته‌ای از لغات و در بافت مشخص و به‌طور غیرمستقیم آموزش داده شده است. درحقیقت، نخست «نیاز» به یادگیری مبحث دستوری را ایجاد می‌کنند؛ سپس، گام‌های بعدی تدریس را پیش می‌برند (اعم از فعالیت‌های تشخیصی مانند دایره کشیدن دور فعل‌ها و نظایر آن). در ادامه، فعالیت‌ها پیچیده‌تر می‌شوند و دانش‌آموز باید آگاهانه و به‌طور مستقل، دیگر فعالیت‌ها مثل پرکردن جای خالی را انجام دهد. در کتاب‌های فارسی و نگارش بررسی شده، اغلب برای آموزش دستور

از تک‌جملات غیرمرتبط استفاده می‌شود. نکته مهم دیگر این است که در کتاب‌های فرانسوی تعداد تمرین‌ها، چه در کتاب اصلی و چه در کتاب تمرین، بسیار زیادتر و متنوع‌تر است.

هر زبان شیوه‌ای متفاوت برای تشکیل عبارت و جمله دارد. مطالعه «دستور» به این روش پیروی از دستور «سنتی» است. در آموزش سنتی زبان انگلیسی نیز به مطالعه «جمله» پرداخته شده است. در کتاب‌های فرانسوی نیز به ارکان جمله و ترتیب بیان هر نقش دستوری در جمله توجه شده است؛ زیرا نشان‌دهنده فهم زبان‌آموز از کارکرد هر نقش دستوری است. این موضوع در کتاب‌های فرانسوی و فارسی مهم است، اما میزان تمرین‌های مرتبط با جمله و انواع آن در کتاب‌های فرانسوی بسیار بیشتر است و زبان‌آموز با گونه‌های متنوعی از آن‌ها کلنجار می‌رود. طبیعتاً این مقدار از خواندن جملات کوتاه و بلند و حل تمرین‌های مختلف باعث مهارت بیشتر خواهد شد.

آشنایی با فعل و دیگر نکات دستوری در پایه‌های اول تا سوم دبستان ایران با سرعت کمتری انجام می‌شود و داده‌های عرضه‌شده به دانش‌آموز حجم کمتری دارد. حتی پس از آشنایی دانش‌آموز با یک مبحث دستوری مثل مفعول، نامی از مفعول برده نمی‌شود و کودک فقط با جایگاه مفعول در جمله و نشانه «را» آشنا می‌شود. اما، دانش‌آموز فرانسوی در هر پایه ضمن مرور آموخته‌های قبلی خود درباره فعل، فعل‌های دشوارتر و دارای استثنا را به تدریج و تا قبل از ورود به پایه چهارم دبستان (CM1) یاد می‌گیرد.

در پایه CE2 (سوم دبستان)، دانش‌آموز با انواع فعل حال ساده، گذشته ساده و استمراری و آینده در تعداد بیشتری از افعال آشنا می‌شود. بنابراین، حجم و تنوع مطالب دستوری این مقطع بسیار بیشتر از همانندهای آن در ایران است. تأکید فرانسوی‌ها بر جمله‌سازی از سال اول دبستان آغاز می‌شود و به مرور در سال دوم و سوم مطالب بیشتر و گسترده‌تر می‌شود. اما، در کتاب‌های فارسی و نگارش دبستان ایران مطالب بسیار کوتاه‌تر، ساده‌تر و با تمرین‌های کمتری عرضه شده است و سعی در موجزنویسی داشته‌اند. رویکرد آموزش دستور در مدارس ایران «آسان‌سازی» دستور بوده است. موفقیت این رویکرد را باید با میزان دقت دستوری مهارت نوشتن یا سخنوری دانش‌آموزان ایرانی پس از فارغ‌التحصیلی از مدارس سنجید. همچنین، در کتاب‌های ایرانی، تمرکز غالب بر «قاعده دستوری» به صورت مستقیم یا غیرمستقیم است و مقدار تمرین‌ها از نظر کمی و کیفی بسیار

کمتر و کم‌تنوع‌تر از همانند فرانسوی است؛ گویی همچنان هدف از آموزش دستور زبان خود «دستور زبان» است و هدف نهایی که بهره‌گیری از دستور برای درست‌نویسی و درست سخن گفتن است به فراموشی سپرده شده است.

همچنین، در کتاب‌های فرانسوی به تبع زبان‌شناسی نوین، به دستور از نظر «صورت» توجه می‌شود و نه معنا. در کتاب‌های فارسی و نگارش ایران به دستور از هر دو جنبه «صورت» و «معنا» به‌طور التقاطی توجه شده است. گاهی تنها به صرف ساخت‌های دستوری توجه شده است؛ گاه معنا و کامل یا ناقص بودن معنا هم مطرح شده است. البته، این اشکالی است که از دیرباز در کتاب‌های دستور سنتی هم دیده می‌شد و آن درآمیختن «صورت» و «معنا» در آموزش دستور زبان فارسی است. حتی در کتاب‌هایی که تمرکز بر صوری بودن بوده است باز هم غفلتاً «معنا» وارد نوشته‌ها شده است. برخی دستورنویسان ایرانی مانند فرشیدورد (که چندان با زبان‌شناسی فرنگی‌ها موافق نیستند) افراط در صورت‌گرایی را نمی‌پذیرند و معتقدند باید «مانند کسانی که برای زبان عربی دستور نوشته‌اند هم به لفظ توجه کنیم و هم به معنی» (فرشیدورد، ۱۳۶۴ و ۱۳۶۵: ۴۲).

نکته دیگر این است که اهداف آموزشی سه پایه اول تا سوم دبستان در ایران برای درس فارسی و نگارش بر محور جمله‌نویسی و درنهایت بندنویسی است، اما تمرین‌های کتاب‌ها در حد فعالیت‌های «تشخیصی» مثل جای خالی، پرکردنی و کامل‌کردنی باقی می‌ماند و میزان فعالیت‌های «تولیدی» دانش‌آموز در ساخت جمله و بند بسیار کم است. گاهی در برخی صفحه‌های کتاب‌های نگارش ایران تصویری آمده است و دانش‌آموز باید یک یا دو جمله درباره تصویر بنویسد، اما لزوماً این تصاویر پس از آموزش نکات دستوری نیامده است و هدف آموزشی آن‌ها استفاده از قاعده دستوری خاصی نیست. همچنین، از رویکرد نویسندگان کتاب برمی‌آید که مایل‌اند دستورزبان را به شکلی «ساده» به دانش‌آموز عرضه کنند. این روش، با توجه به پایه و مقطع دانش‌آموزان، پسندیده است، اما گاهی «اختصار در سال‌های پایین‌تر و گسترش در سال‌های بالاتر» و بیان نکردن به‌موقع یک قاعده دستوری «باعث بروز مشکلاتی در امر یادگیری و تدریس مطالب خواهد شد» (علوی‌مقدم، ۱۳۸۶: ۱۷۱).

اهمیت خواندن و نوشتن در سال‌های اولیه آموزش در مدارس بسیار زیاد است. شاید به‌همین دلیل است که محور اصلی آموزشی کتاب‌های فارسی تقویت مهارت درست‌خواندن و درست‌نوشتن است. با این حال، در مواردی برخی نکات

مختصر بیان شده و از ذکر نام نقش‌های دستوری خودداری شده است تا از انباشتن ذهن کودک با مفاهیم دستوری جلوگیری شود. البته، بهتر است پس از آموزش یک نکته دستوری، حتی اگر تمام قواعد آن برای کودک لازم نباشد، دست کم نام نقش دستوری به او آموزش داده شود. همچنین، «دستور زبان» از مقوله‌هایی است که در برخی قواعد مهم‌تر به تمرین و تکرار بسیار نیاز دارد. از مزیت کتاب‌های فرانسوی این است که پس از آشنایی با قواعد دستوری، تمرین‌های تشخیصی و تولیدی زیادی عرضه می‌شود. در واقع، اگر به اندازه یک صفحه آموزش مفاهیم انجام شده باشد، در یک صفحه هم تمرین می‌آید. به طور مثال، تمرین‌های جایگزینی زیادی در کتاب‌های فرانسوی به چشم می‌خورد و یا تمرینی که در آن نهاد اول شخص مفرد با دیگر نهادها جایگزین می‌شود یا صفت مفرد مذکر با صفت جمع مؤنث جایگزین می‌شود و به این صورت با حل تمرین‌های متنوع از فهم مطالب اطمینان حاصل می‌شود.

نکته دیگر ارتباط تنگاتنگ کتاب اصلی و کتاب تمرین است. در کتاب اصلی ارجاع به کتاب تمرین دیده می‌شود که به نوعی یادآوری به آموزگار و دانش‌آموز برای انجام بلافاصله تمرین در کلاس است که تثبیت بیشتر مطالب در ذهن دانش‌آموز را باعث می‌شود. در اغلب موارد نیز ارتباط میان کتاب تمرین با کتاب اصلی حفظ می‌شود. به طور مثال، در کتاب اصلی دوم دبستان (CE2) متنی آمده و در کتاب تمرین از دانش‌آموز خواسته شده است تا درباره سه شخصیت آن (دختر، خواهر، پدربزرگ) سؤال بپرسد. به این صورت دانش‌آموز با «صفت پرسشی» آشنا می‌شود و آن‌ها را با کمک ساختار داستانی می‌آموزد. تأکید کتاب‌های نگارش بر تمام جنبه‌های زبان است و دستور هم یکی از آن‌هاست. البته، بخش‌های مربوط به واژه‌سازی، معنای کلمات و نوشتن درباره تصاویر نسبت به دستور بیشتر است. به طور مثال، در نگارش سوم دبستان تمرین‌های دستوری متمرکز بر مرتب‌کردن ارکان جمله، تطابق شخص و شمار نهاد و فعل و آشنایی با برخی زمان‌های زبان فارسی (ماضی ساده، استمراری و حال) است.

۵. راهکارها

در این پژوهش پیشنهاد می‌شود در کتاب‌های فارسی ضمن آغاز طرح مفهوم دستوری جدید، نکات قبلی مرور شود تا با ایجاد آمادگی ذهنی، نکات پیشین هم برای دانش‌آموز مرور شود. لزوم توجه به عرضه مفهوم دستوری جدید در

«ساختار» مناسب بسیار مهم است. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که در ابتدای بخش دستوری یک متن کوتاه داستانی مناسب گروه سنی دانش‌آموز بیاید که در آن تعداد قابل توجهی نکته دستوری مورد نظر استفاده شده باشد. به این صورت دانش‌آموز قبل از اینکه به طور مستقیم قانون دستوری را با قاعده یاد بگیرد، در یک متن جالب با آن روبه‌رو می‌شود و خود قانون دستوری را کشف می‌کند و کاربرد آن را هم در جمله می‌بیند. سپس، آموزگار با استفاده از کتاب درسی، نکته جدید را تدریس می‌کند. گفتنی است در شیوه‌های جدید آموزش دستور، به «کاربرد» و «چگونگی» استفاده از نکته دستوری برای درست نوشتن و درست صحبت کردن تأکید شده است، اما این بدین معنا نیست که آموزش مستقیم دستور کنار گذاشته شود. در بسیاری از موارد و پس از مواجهه کودک با مفهوم دستوری باید به طور مستقیم آموزش انجام شود. سپس، دانش‌آموز، با حل تمرین‌های مختلف، در جملات مختلف با کاربردهای متفاوت میزان یادگیری خود را می‌سنجد و چرخه یادگیری را کامل‌تر می‌کند. همچنین، تعداد و تنوع تمرین‌ها و فعالیت‌های کتاب نگارش یا فارسی باید بیشتر شود. به علاوه، سطح تمرین‌ها از فعالیت‌های تشخیصی فراتر رود و در کنار این نوع فعالیت‌ها از تمرین‌های تولیدی نیز بهره گرفته شود، به طوری که دانش‌آموز با استفاده از نکته دستوری جدید متنی بنویسد و یا درباره موضوعی سخن بگوید.

۶. نتیجه‌گیری

کتاب‌های درسی بخشی از حافظه تاریخی یک ملت خواهد شد. بنابراین، به خصوص در مورد کتاب‌هایی که به آموزش «زبان و دستور زبان مادری» اختصاص دارد، محتوای تعلیم باید به گونه‌ای تهیه و تنظیم شوند که برای «یادگیری» باشد، نه برای گذراندن آزمون‌های مختلف. در کتاب‌های درسی فرانسه دانش‌آموز با تمام افعال ضروری این زبان آشنا می‌شود و با تمرین‌های فراوان و متنوع، مهارت او در این امر بیشتر خواهد شد. جمله‌نویسی و رعایت ترتیب ارکان آن بسیار مهم است. دانش‌آموز باید برای جایگزینی نهادهای مختلف در یک جمله توانایی کافی داشته باشد و به اعمال تطابق میان فعل و نهاد و دیگر ارکان جمله مانند صفت نیز در تمرین‌ها توجه شود. همچنین، در نظام آموزشی فرانسه (حتی در مقطع دبیرستان) کتاب خاص و جداگانه‌ای برای دستور زبان وجود ندارد و تمام مباحث مربوط به زبان در کنار هم آموزش داده می‌شوند.

عرضه داستانی کوتاه یا بلند که در عین حال مبحث دستوری مورد نظر در متن آن موجود است، از جمله مزیت‌های دیگری است که جذابیت لازم را برای کودک ایجاد می‌کند. دانش‌آموز در این فرایند پیش‌از آنکه مقوله دستوری را بیاموزد، جذب داستان می‌شود و از نظر ذهنی و زبانی آماده پذیرش و یادگیری موضوع جدید خواهد بود. همچنین، در این شیوه دانش‌آموز، به دنبال احاطه بر محتوای متن داستان، به‌طور «کاربردی» با چگونگی استفاده از مبحث دستوری جدید در ساختار مناسب آن روبه‌رو می‌شود. در برخی کتاب‌های فرانسوی، کتاب داستان در کنار کتاب اصلی قرار می‌گیرد تا کودک تمام این مفاهیم دستوری را در متن داستانی آن و در میان جملات بین شخصیت‌ها بخواند.

در نظام آموزشی ایران در مقطع دبستان، بیشتر بر مهارت خواندن و نوشتن تأکید شده است. دانش‌آموز با تقویت مهارت خواندن با ساخت‌های دستوری نیز آشنا می‌شود و در مقاطع بالاتر نکات دستوری و تمرین هم ذکر می‌شود. اما حجم نکات، مطالب و تمرین‌های دستوری بسیار کمتر از کشور فرانسه است. در ایران اهمیت دستور با بالارفتن مقطع تحصیلی دانش‌آموز بیشتر می‌شود؛ بنابراین، با مقایسه کتاب‌های فرانسوی و فارسی در سه پایه نخست مقطع تحصیلی پیشنهاد می‌شود به مطالب دستوری در کتاب‌های فارسی دبستان بیشتر توجه شود تا دانش‌آموز مباحث دستوری را به‌تدریج و با روشی آسان‌تر بیاموزد و در دوره متوسطه اول و دوم با انبوهی از مباحث دستوری جدید روبه‌رو نشود.

تعارض منافع

این مقاله مشمول هیچ گونه تعارض منافع نیست.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان در تألیف این مقاله مشارکت یکسان داشته‌اند.

اصول اخلاقی

نویسندگان در انتشار این مقاله، به‌طور کامل از اخلاق نشر، از جمله سرقت ادبی، سوءرفتار، جعل داده‌ها یا ارسال و انتشار دوگانه پرهیز داشته‌اند؛ منفعت تجاری در این راستا وجود ندارد؛ و نویسندگان در قبال تألیف این اثر خود وجهی دریافت نکرده‌اند و این مقاله حاصل تحقیقات خود ایشان است و اصالت محتوای آن را اعلام داشته‌اند.

دسترسی به داده‌ها

در صورت نیاز به اطلاعات بیشتر در خصوص نحوه تجزیه و تحلیل داده‌ها در این مقاله، با نویسنده مسئول مکاتبه شود.

پیوست

جدول مقایسه‌ای ویژگی‌های دستوری کتاب‌های فارسی و فرانسوی پایه‌های اول تا سوم دبستان

عنوان مبحث	کتاب‌های درسی کشور فرانسه	کتاب‌های درسی کشور ایران
تعداد و ویژگی صفحه‌ها	۱. پایه CP: ۳۲، دو رنگ ۲. پایه CE1: ۱۶۳، رنگی ۳. پایه CE2 (بخش زبان فرانسوی): ۵۵، رنگی ۴. کتاب تمرین پایه CP: ۱۴۴، رنگی ۵. کتاب تمرین پایه CE1: ۴۷، سیاه و سفید *قطع تمام کتاب‌ها رحلی است.	۱. فارسی اول دبستان: ۱۱۵، رنگی ۲. فارسی دوم دبستان: ۱۱۴، رنگی ۳. فارسی سوم دبستان: ۱۲۸، رنگی ۴. نگارش اول دبستان: ۱۳۷، رنگی ۵. نگارش دوم دبستان: ۱۰۳، رنگی ۶. نگارش سوم دبستان: ۱۰۳، رنگی *قطع تمام کتاب‌ها رحلی است.
مباحث دستوری آموزش داده شده	فعل در زمان‌های: ۱. حال ۲. آینده ۳. گذشته ساده ۴. گذشته استمراری ۵. ساخت مصدر ۶. صفت و نحوه مطابقت صفت با موصوف خود (از نظر جنس و شمار) ۷. اسم‌ها (اسامی عام و خاص) ۸. متمم ۹. مفعول ۱۰. جمله‌سازی ۱۱. منفی کردن جملات ۱۲. حروف ربط	فعل در زمان‌های: ۱. حال ۲. گذشته ساده ۳. گذشته استمراری ۴. گذشته بعید ۵. آینده ۶. صفت ۷. مضاف‌الیه ۸. جمله‌سازی ۹. ساخت واژه‌های مشتق با پیشوند و پسوندهای ساده و محدود ۱۰. تشخیص شخص و شمار مناسب فعل ۱۱. مفعول ۱۲. قید حالت (البته در کتاب)

عنوان مبحث	کتاب‌های درسی کشور فرانسه	کتاب‌های درسی کشور ایران
	۱۳. حروف تعریف	بررسی شده به نقش دستوری دو مورد آخر اشاره نشده است.)
بهره‌گیری از منابع مکمل (ارجاع به کتاب‌های داستان و نظایر آن برای انجام‌دادن تمرین)	دارد ☒ ندارد ☐	دارد ☐ ندارد ☒
بیان عناوین نقش‌های دستوری	زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐	زیاد ☐ تا حدی ☒ کم ☐
تنوع مثال‌ها در آموزش مباحث دستوری	زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐	زیاد ☐ تا حدی ☒ کم ☐
تنوع و تعداد تمرین‌ها در آموزش مباحث دستوری	زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐	زیاد ☐ تا حدی ☒ کم ☐
نوع تمرین‌ها	تشخیصی: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐ تولیدی: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐	تشخیصی: زیاد ☐ تا حدی ☒ کم ☐ تولیدی: زیاد ☐ تا حدی ☒ کم ☐
فرایند جمله‌سازی در تمرین‌های دستوری	زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐	زیاد ☐ تا حدی ☒ کم ☐
عرضه نکات دستوری در بافت متن	زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐	زیاد ☐ تا حدی ☒ کم ☐
آسان‌سازی و ایجاز در بیان مفاهیم دستوری	زیاد ☐ تا حدی ☒ کم ☐	زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐

عنوان مبحث	کتاب‌های درسی کشور فرانسه	کتاب‌های درسی کشور ایران
رویکرد دستوری	<p>مبنا قرار دادن «صورت» زبان:</p> <p>زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p> <p>مبنا قرار دادن «معنا» زبان:</p> <p>زیاد ☐ تا حدی ☐ کم ☒</p>	<p>مبنا قرار دادن «صورت» زبان:</p> <p>زیاد ☐ تا حدی ☒ کم ☐</p> <p>مبنا قرار دادن «معنا» زبان:</p> <p>زیاد ☐ تا حدی ☒ کم ☐</p>
اهداف آموزشی دستور زبان	<p>آموزش صرف دستور زبان:</p> <p>زیاد ☐ تا حدی ☒ کم ☐</p> <p>درست‌نویسی و درست سخن گفتن:</p> <p>زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p>	<p>آموزش صرف دستور زبان:</p> <p>زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p> <p>درست‌نویسی و درست سخن گفتن:</p> <p>زیاد ☐ تا حدی ☒ کم ☐</p>
آموزش علائم نگارشی	<p>زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p>	<p>زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p>
تعداد تصاویر	<p>۱. پایه CP: زیاد ☐ تا حدی ☐ کم ☒</p> <p>۲. کتاب تمرین پایه CP: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p> <p>۳. پایه CE1: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p> <p>۴. کتاب تمرین پایه CE1: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p> <p>۵. پایه CE2 (بخش زبان فرانسوی): زیاد ☐ تا حدی ☐ کم ☒</p>	<p>۱. فارسی اول دبستان: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p> <p>۲. فارسی دوم دبستان: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p> <p>۳. فارسی سوم دبستان: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p> <p>۴. نگارش اول دبستان: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p> <p>۵. نگارش دوم دبستان: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p> <p>۶. نگارش سوم دبستان: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p>
تعداد جداول و نمودارها	<p>۱. پایه CP: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p> <p>۲. کتاب تمرین پایه CP: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p> <p>۳. پایه CE1: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p> <p>۴. کتاب تمرین پایه CE1: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p>	<p>۱. فارسی اول دبستان: زیاد ☐ تا حدی ☐ کم ☒</p> <p>۲. فارسی دوم دبستان: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p> <p>۳. فارسی سوم دبستان: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p> <p>۴. نگارش اول دبستان: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐</p>

عنوان مبحث	کتاب‌های درسی کشور فرانسه	کتاب‌های درسی کشور ایران
	تا حدی ☐ کم ☐ ۵. پایه CE2 (بخش زبان فرانسوی): زیاد ☒ تا حدی کم	حدی ☐ کم ☐ ۵. نگارش دوم دبستان: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐ ۶. نگارش سوم دبستان: زیاد ☒ تا حدی ☐ کم ☐

منابع

- ارشادسرابی ا. (۱۳۶۷). «گذری بر کتاب زبان فارسی ۱ و ۲». آینه پژوهش، ۴۳: ۴۲-۵۳.
اکبری شلدره ف، حاجیان ف، قاسم‌پورمقدم ح، ذوالفقاری ح، رحمان‌دوست م، سنگری مر و همکاران. (۱۴۰۰). *فارسی اول دبستان*. تهران: شرکت افست سهامی عام.
----- (۱۴۰۰). *نگارش اول دبستان*. تهران: شرکت افست سهامی عام.
اکبری شلدره ف. نجفی پازکی م، قاسم‌پورمقدم ح، محمدی ر. (۱۴۰۰). *فارسی سوم دبستان*. تهران: شرکت افست سهامی عام.
----- (۱۴۰۰). *نگارش سوم دبستان*. تهران: شرکت افست سهامی عام.
اللهیاری م. (۱۳۹۲). *بررسی میزان انطباق محتوای کتاب‌های فارسی دوره دوم ابتدایی (پایه‌های چهارم، پنجم و ششم) با اهداف برنامه درسی فارسی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی.
انوری ح، احمدی‌گیوی، ح. (۱۳۶۸). *دستور زبان فارسی ۲*. تهران: انتشارات فاطمی.
تصدیقی م. (۱۳۶۷). «طرحی برای ارزیابی کتاب‌های درسی ادبیات فارسی دوره متوسطه». *فصلنامه تعلیم و تربیت*. ۱۳ و ۱۲: ۹۴-۱۰۶.
داورپناه ز. (۱۳۹۹). *مطالعه بومی‌سازی کتاب‌های درسی آموزش زبان فرانسه در ایران: چالش‌ها و الزامات*. رساله دکتری. دانشگاه تربیت مدرس.
علوی‌مقدم ب. (۱۳۸۶). «پژوهشی در کتاب‌های زبان فارسی مقطع دبیرستان با تأکید بر نکات دستوری». *ویژه‌نامه دستور نامه فرهنگستان*. ۳: ۱۶۷-۱۸۶.
علیقلی‌زاده ح. (۱۳۹۶). «نقدی بر کتاب درسی زبان فارسی ۳ آموزش و پرورش». *ویژه‌نامه دستور نامه فرهنگستان*. ۱۳: ۲۱۷-۲۳۸.
فرشیدورد خ. (۱۳۶۵). «شرایط و روش نوشتن دستور تعلیمی». *مجله رشد آموزش ادب فارسی*. ۲(۵): ۴۲-۴۶.
----- (۱۳۶۴). «شرایط و روش نوشتن دستور تعلیمی». *مجله رشد آموزش ادب فارسی*. ۲(۴): ۴-۵.
قاسم‌پورمقدم ح، جبلی‌آده پ، ارجمند رشیدآباد ز، اکبری شلدره ف، ذوالفقاری ح، سنگری مر، و همکاران. (۱۴۰۰). *فارسی دوم دبستان*. تهران: شرکت افست سهامی عام.
----- (۱۴۰۰). *نگارش دوم دبستان*. تهران: شرکت افست سهامی عام.

محدث فروشانی س. (۱۳۹۶). *مطالعه کتب درسی بومی زبان فرانسه برای نوجوانان: مورد ایران، فرانسه و آمریکا*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران.

وحیدیان کامیار ت. (۱۳۸۷). «دستور زبان فارسی دوره راهنمایی همچنان در بند سنت (بررسی مباحث دستور زبان فارسی در کتاب‌های درسی دوره راهنمایی)». نشریه کتاب ماه ادبیات. ۱۲۸: ۶۵-۵۸.

وزیرنیا س. (۱۳۷۹). *زبان‌شناخت*. تهران: قطره.

- Debayle J, Gatine M, Touyarot M. (2007). *Lire au CE1*. Nathan.
- Demeulemeester J, Demeulemeester N, Géniquet M, Lacroix M. (2008). *Ribambelle CP (Cahier d'activités 2)*. Hatier.
- (2008). *Ribambelle CP (Livret d'entraînement à la lecture 2)*. Hatier.
- Faucon C, Carpentier M. (2020). *Pour comprendre tout mon CE2*. Hachette.
- Hollingworth B. (1974). "The mother tongue and the public schools in the 1860s". *British Journal of Educational Studies*. 22(3).
- Leiah JG, Hope Th, Gerde K, Shayne B, Piasta J, Logan AR, Laura L, Bailet C, Zettler-Greeley M. (2020). "The early writing skills of children identified as at-risk for literacy difficulties". *Early Childhood Research Quarterly*. 51(2).
- Picot F. (2018). *Mon année de français CE1*. Nathan.
- Yule G. (2010). *The Study of Language*. 4th Ed. Cambridge University Press.